Војници по уговору, или пролетаријат у униформи

Пише: Давор Лукач
четвртак, 30 септембар 2021 10:53

Војник по уговору има у просеку 30–35 година, завршену средњу школу, службује у месту где живи, станује углавном код родитеља (супругиних или својих) јер му примања не дозвољавају да изнајми стан. Куповина стана на кредит за њега је мисаона именица будући да нема сталан посао. Тај војник ћути и трпи, ради шта му се наложи и моли бога да има онај "турнус" по сменама: 12 сати ради, па је 24 сата слободан, онда опет 12 сати на радном месту ноћу, па 48 сати слободан. Зашто? Из простог разлога што онда има времена за додатни рад – у пољопривреди, као надничар у грађевини, помоћник у занатским радовима...

Док министри одбране и председник Србије стално говоре о повећању плата и унапређењу услова рада и живота у Војсци Србије, професионални војници напуштају службу или се довијају како да преживе радећи паралелно и друге послове. Тако је било и приликом приказа "најсавременијег наоружања" Војске Србије поводом новоустановљеног Дана заставе који је приређен на Ушћу.

Према подацима Војног синдиката, Војску Србије је за пет година напустило 10.000 професионалаца. Мада је садашњи министар одбране др Небојша Стефановић ту бројку "спустио" на 8000–9000 рекавши да је примљено између 7000 и 8000 нових људи, реч је о признању да постоји стални одлив кадрова.

У најгорој ситуацији су војници по уговору. Они сваког тренутка могу да добију отказ за сваку ситницу и практично представљају отирач за самовољу старешина радећи послове који им нису у опису радних задатака. Суочен са даљњим одливом војника по уговору, а вероватно и због предстојећих избора, Стефановић је одједном почео да "брине", па је поручио да је питање њиховог статуса једно од важних питања које жели да реши и унапреди.

"Заједно са колегама из Министарства, сваког дана напорно радим на томе да нађем решење којим би ови људи имали чврсту гаранцију останка у војсци, и надам се да ћемо ускоро моћи да представимо модел којим ће они бити задовољни. За нас је војник најважнији, јер су војници снага војске и њен најважнији ресурс", рекао је Стефановић, свесно или несвесно парафразирајући Тита, који је почетком шездесетих изговорио: "Ми смо, другови, заборавили бригу о човјеку, а човјек је наше највеће богатство."

Како данас изгледа портрет просечног српског професионалног војника по уговору и подофицира на којима Војска почива?

По милости надређеног

Војник по уговору има у просеку 30–35 година, завршену средњу школу, службује у месту где живи, станује углавном код родитеља (супругиних или својих) јер му примања не дозвољавају да изнајми стан. Куповина стана на кредит је за њега мисаона именица будући да нема сталан посао. Стефановић је тек сад најавио да ће и ти људи моћи да дижу стамбене и друге кредите, али само код Поштанске штедионице. Тај војник ћути и трпи, ради шта му се наложи и моли Бога да има онај "турнус" по сменама: 12 сати ради, па 24 сата слободан, онда опет 12 сати на радном месту ноћу, па 48 сати слободан. Зашто? Из простог разлога што онда имају времена за додатни рад – у пољопривреди, као надничари у грађевини, помоћници у занатским радовима, препродавци половних аутомобила...

Пише: Давор Лукач
четвртак, 30 септембар 2021 10:53

Специјалци на грађевини

Припадници батаљона Војне полиције посебне намене "Кобре", иако плаћени више од својих колега подофицира и официра, такође морају да зарађују са стране – живот у Београду кошта, а највећи број њих су подстанари.

Аутору овог текста један приватни предузимач, који се бави углавном реновирањем станова и пословних простора и рушењем, испричао је још давно како му је најисплативије да ангажује припаднике "Кобри" и да им да више него добре дневнице: "Јаки, снажни момци, кад једном ударе, зид се руши. А и њима добро дође, прво зараде паре, а друго – не морају да се малтретирају по теретанама, добро им дође за набијање кондиције."

"Кобре" су тад радиле у режиму 12–24, 12–48, и таман им одговарало. А онда се један од њих почео расипати парама поштено зарађеним својим знојем и снагом, частио друштво и колеге у кафићима, што није промакло безбедњацима и њиховим сарадницима, и онда им је промењен режим рада: после ноћне смене више нису слободни 48 сати.

"Сви се тим баве јер је плата недовољна, поготово ако су ожењени, имају децу, а супруга им не ради", каже за "Време" један од активних подофицира, који се и сам, због стамбеног кредита, на разне начине довија да додатно заради.

Ако, због потребе службе, неке од њих пошаљу у прекоманду у друга места, дешава се да аутоматски дају отказ. Једноставно, не могу покрити трошкове јер су им ускраћени приходи.

У сличном финансијском стању су и подофицири, али они ипак добијају такозване увећане трошкове становања (УТС) од 150 евра навише, зависно од броја чланова породице и да ли је супруга запослена или не, а живе код родитеља.

"Радим у јединици где ти је могућност напредовања изузетно ограничена. Не можеш у мировну мисију, не можеш на базу у Копненој зони безбедности или на неку дужност где се можеш осећати као војник. Заправо, само спорадично можеш срести војника који је оно што се зове војник", каже за "Време" један искусни подофицир.

Он сматра да је код војника по уговору морал врло лош. И нису само паре у питању већ и брига о људима.

"Људи би били доста мотивисанији када би им се решио радно-правни статус, бар оних старијих са више од десет година стажа. Тако се не би дешавало да се неком команданту ћефне и да им не продужи уговор. А код нас у јединици има војника по уговору са стажом од три месеца па до 19 година. Било је неких предлога да се унапреде у чинове водника и поставе на војничке дужности, али све то се предлаже уочи избора. Кад избори заврше, ником ништа. Закон је омогућио да после девет година рада као професионални војник можеш да прећеш на место војног намештеника или службеника, што се у малим местима вешто користи за партијске кадрове или по родбинским везама. Иначе, формације су такве да је професионалном војнику до краја каријере чин десетара загарантован. А почиње са чином ниже, разводничким. Нема мрдања. О мировним мисијама, где се ипак зараде неке паре, може само да се сања. Гледамо да неки иду пет пута, а неки никада. А што се посла тиче, ми смо ангажовани пет пута више", указује тај подофицир.

Десетар нема коме да пише

Према његовим речима, један од страхова код војника по уговору су лекарски прегледи. "Можеш да радиш док си здрав. После тога напоље. Без отпремнине. Чим ти здравствено нешто фали, добијаш ногу у дупе."

Саговорник указује и на добар амерички систем – код њих се професионални војник задржава у служби у просеку осам година, а потом или постаје активни наредник или се демобилише уз добру отпремнину од 20.000–50.000 долара.

Према речима заставника прве класе пред пензијом из једне борбене јединице, нико није задовољан платом и доста људи се "скида" и одлази управо због примања и услова

рада, а војници под уговором поготово: "Због тог смањеног броја људи, ови што су остали додатно се оптерећују – посао је исти, само је људи мање. Ти конкурси за пријем су спори ужасно, а ни интересовање није велико."

И он има примедбе на начин напредовања у каријери. "Мало има заставника и заставника прве класе. Многи не дочекају тај чин, а оду у пензију. Пре је напредовање зависило од броја година стажа, а сад је везано за радно место, што погодује само онима са партијским везама – они већ након две проведене године на једном месту иду на друго, још боље радно место."

Активни официр, по природи посла упућен у ту проблематику, наводи да војника по уговору има из свих делова Србије: најмање их је из Београда и Војводине, а највише са југа земље где војска дође као социјална категорија, чето једини извор примања. Такви људи нису мотивисани јер им плата није довољна за нормалан живот, а често су и одсутни од куће.

"Не плаћа им се прековремени рад, нити им се он води реално", објашњава овај саговорник. "Уцењују се за продужење уговора тако да неки раде као ‘уговорци’ и више од 15 година. Уговори им се често продуже на шест месеци или на само једну годину да би их држали ‘на леру’. Под таквим условима су као робови, немају право ма стан по основу службе у Војсци Србије, нити иједна банка хоће да им да кредит јер су буквално као прекарни радници."

Он наводи и чињеницу да, док се за генерале и пуковнике мења чак и закон да би после пензије седели у фотељама још четири године, за то време се војницима уговори продуже само на шест месеци. А кад се из јединица тражи да их се преведе у подофицире на неодређено, они у командама измишљају милионе разлога да то не учине. Између осталог и да су стари…

"Радник у киоску има исту или већу плату од професионалног војника", каже овај саговорник. "И још се поједине старешине над њима иживљавају."

Жене, менаџери и роми

Када су официри у питању, њихова ситуација је много боља – и финансијска и свака друга. То посебно долази до изражаја код млађих генерација: они имају и звање "менаџера", па се лаке могу запослити у цивилству, посебно у страним компанијама. Најмањи проблем, посебно онима из ИТ сектора, јесте да напусте војску одмах јер их чекају добре плате и лако могу да плате држави дуг за своје школовање.

"Генерали шаљу своју децу на Војну академију, знајући да ће да је заврше и да ће имати обезбеђену будућност", каже за "Време" један пензионисани пуковник.

Као куриозитет наводи да је, када је својевремено упозоравао да потпоручници и поручници са завршеним смером везе или информатике на Војној академији напуштају војску, тадашњи начелник Генералштаба Љубиша Диковић рекао да "неће компјутери да добијају ратове, него пешадинци" и да га није брига што официри тих софистицираних смерова напуштају војску.

"И у овом тренутку мали је број официра тих специјалности који не желе да напусте војску", наставља овај саговорник. "А притом, нико у војном врху и у Министарству не размишља ко ће да им ради те послове, који утичу не само на модернизацију, него и на борбену готовост."

Овај официр указује и на чињеницу о којој се у јавности не прича: врло је мали проценат припадника националних мањина – укључујући и посебно социјално угрожене Роме – који се пријављује за војни позив, било као војници по уговору или за војне школе.

"Нико не помиње ни жене, које имају идеализовану слику о војсци, али кад уђу у систем, веома брзо схвате о чему се ради", каже саговорник. "Никад нико није дошао до података колико је жена напустило војску након завршетка Војне академије. Обично се то догађа после пет година. Идеја о родној равноправности жена у војсци је промашена. Жене су изложене разним облицима мобинга. Наравно, и мушкарци су мобинговани ако немају ‘везу’."

Извор "Времена" подсећа и да је у мају 2013. тадашњи министар одбране Александар

Вучић најавио да ће 2014. Војска Србије добити прву жену генерала, што се до данас није десило. Неколико година касније, упитан о томе, "вадио" се да ниједна не испуњава услове, што је била потпуна неистина – једна од оних које су и тада испуњавале услове у међувремену је пензионисана, а другој се смеши пензија. Чека се ваљда трећа, партијски подобна.

Плате, од начелника Генералштаба наниже

Плате у Војсци Србије су, са најновијим повећањима којима се хвалио председник Србије, у јулу износиле од 36.464 динара, колико је имао неквалификовани радник, до 198.798 динара, колико има начелник Генералштаба генерал Милан Мојсиловић.

Плата најнижег генералског чина, бригадног генерала, износила је 184.218 динара, док је пуковник имао 146.742 динара. Капетан је у јулу имао 86.238 динара, а потпоручник 75.803.

У рангу подофицира, заставник прве класе, као највиши чин, имао је 85.721 динар, старији водник, који је негде у средини, има 70.360, а водник 63.208. Од војника по уговору, плата десетара била је 55.470 динара, а разводника (почетник) 52.528.

"Од званично приказаних плата, одбијте пет одсто", указује извор "Времена".

Истовремено, у категорији државних службеника и намештеника у Војсци "виши сарадник" имао је у јулу плату 144.142 динара, а "млађи референт" (почетничка дужност) 43.808.

Међу војним службеницима и намештеницима, запослени са титулом доктора наука имали су плату 129.367 динара, квалификовани радници 50.539, полуквалификовани 41.417, а неквалификовани 36.464.

Запослени са средњом стручном спремом примили су у јулу 55.571 динар, а са нижом стручном спремом 46.989. Истовремено, плата државног секретара у Министарству одбране била је 116.574 динара, док су они са звањем "Трећа положајна група" имали 184.726 динара.

(Време)